
LITERATURA

XABIER MENDIGUREN

POETA GAZTEAK EZ DIRA INOIZ HILTZEN

Hasi dira, behingo batez, urteko lehen liburuak ateratzen; nondik edo handik hasi behar eta, liburu berria ezezik idazle berria ere badugun batekin ekingo diogu gainbegiratze honi. Harkaitz Cano dugu egilea, eta bere obraren izena *Kea behe-lainocean bezala*. Berria bai, eta oso gaztea gainera (75ean jaio zen), baina Harkaitz Cano ez dugu inondik ere ezezaguna, ez ustekabekoa. Batetik, doenerdi bat urte badaramatza inon diren gazte eta ikasleentzako sari guztiak irabazten, oraintsu helduen mailakoak ere eskuratzen hasi den bezala; eta, bestetik, bere etorrera, Lubaki banda osoarena bezala, aspaldi samar iragarri zitzaigun eta kasik irrikaz itxaron eta iguriki dugu.

Eta? galdetuko du baten batek, zer dakarte idazle gazte hauek? Merezi dute edo gordin daude edo...? Azkar erantzunda, Canok honezkero utzi dio *promesa* izateari eta egiazko idazlea dela erakutsi digu. Hizkuntza poetikoaren sena barne-barnean darama eta etorri oparo horri irudimen izugarria eransten dio. Antzematen zitzaion lehendik ere, gaxtetako lan sarituen edizioetan, baina bestelako heldutasuna erakutsi digu lan honetan. Hala ere, ni seguru nago bere onenak emateko dagoela oraindik. Orain arteko olerkietan ezagun zituen eraginei (Atxaga eta Sarriollandia, oso nabarmen) beste batzuk erantsi dizkie, lehen poemabilduma honi sakontasun handiagoa eman diotenak. Adibidez, nik argi samar ikusi ditudanen artean, Izagirre eta Aranbarri, oharkabean pasako zitzaizkidan beste asko bezala. Ondo aprobetxatzen ditu Harkaitzek irakurketak, badaki handik eta hementik zurgatzen eta irakurketa berriekin beste armoniko batzuk gehitzen dizkio bere ahots-doinuari. Hala ere, esango nuke, orain ez bada geroxeago, iritsiko zaiola Canori irakurketak pixka bat ahazteko tenorea, eraginetatik askatu eta bere jardunari nortasun handiagoa ematekoa. Ez dago presarik.

Ez da Harkaitz Cano poeten arteko nobedade bakarra, eta Lubakiz gain badira beste talde batzuk ere, komunikabideetako protagonismoa eta errezitaldietako arrakasta haiek lortu duten arren, euren merituz, noski. Baina Deustua aldean ere bada mugimendua, eta horren froga dugu oharkabe antxean pasa den liburu aipagarri bat, bertako unibertsitateak kaleratua. *Neguko antzarrak* du izenburua eta hiru poeta gazte dira egileak: Koldo Jule Garai, Josu Lartategi eta Juan Ramon Madariaga (Joseba Eskubiren irudien lirismoak laugarren egile izateko eskubidea ematen diola ahaztu barik).

Madariaga dugu ezagunena euskal letren plazan, baina beste biak ere ez dira hasi berriak, orain baino lehen unibertsitateko *Enseiucarrean* aldizkaria izan baitute probaleku; berriz ere azpimarratu egin beharko dugu aldizkari, fanzine eta abarrek duten garrantzia, idazle gazteek esperimenduak egiteko, trebatzeko edo zernahi entseiatzeko orduan. Oraingoan ere, liburu bana egiteko adina material bazuten arren, nahiago izan dute elkarren arrimuan plazaratu, herabez edo lagun arteko aforiak egiteko aitzakiaz, auskalo. Nolanahi ere, oso liburu polita, aukeran filologo eruditismo gehiegi antzematen zaie tarteka, baina merezi du irakurtzea, baldin eta lortzerik baduzue, ez baita erraza, Gipuzkoako liburudendetan bederen.□

ETA KONTALARI ZAHARRAK ERE EZ

Pako Aristi Cano baino hamabi urte zaharragoa da, 63an jaioa; inongo plataforma rekin plazaratu ez bazen ere, oso gazterik hasi zen argitaratzen eta bera nolabaiteko aitzindari genuela atzetik etorri ginen olde moduko bat, Juan Luis Zabala, Iñigo Aranbarri (Pakok egin zion lehen hitzaurrea), Inazio Mujika, ni neu (ausarkeria barkatzen badidazue) eta beste, bide ezberdinak hartu arren mikrobelaunaldi antzeko bat osatzen dugunak, 85 inguruan hasi baikin publikatzen denok ere. Oraingo gazteetan ez bezala, narradoreak ziren nagusi, eta narradore erabatekoa dugu Aristi bera, gazte-gaztetatik nobela epatante bat idatzi (*Kcappo*) eta berehala trilogia agindu ziguna, idazle profesionala izan behar zuela iragartzeaz gainera.

Kalte egin zion beharbada hasi berriaren atrebentzia horrek. Hasierako arrakastak trilogia hartara bideratu zituen begi guztiak, eta bigarrena (*Irene*) maxkal xamarra atera bazitzaion, porrota besterik ez zen izan azkenengoa (*Krisalida*). Baina hala ere egundoko kontalaria izaten segitzen du Aristik, eta zorionez ez du galdu ez talentua ezta kontatzeko gogoia ere. Orain-txe atera berri du bere azkena, *Auto-stopeko ipuinak*, hogeita hamaika kontakizun laburrez osatutako liburu ederra. Era guztietako pertsonaiak, egoerak, tokiak, gertaerak agertzen dira liburuan zehar; aniztasuna bilatu du, propio, baina horrekin batera badira bildumari batasuna ematen dioten ezaugarriak ere: denak lehen pertsonan idatziak izatea ahots eta kontalariak aldatuz, zenbait gai-mota behin eta berriz azaltzea, ipuin guztiek duten zuzentasun eta gardentasuna... Badira bitxikeriak ere, hala nola erdaraz idatzitako ipuin bat, eta hantxerik ere zenbait poema tartekatzea, Manuel Rivas gailegoaren antzera, nahiz Pakok berak lehenago ere erabilitako teknika izan, gutxi ezagutzen den bere libururik onenetako batean: *Irailko ipuin eta poemak*. Hizkuntza ere, berezkoa duen freskototasuna galdu gabe, orain arte baino txukunago, orraztuago. Hitz batean esanda, gustora irakurtzeko moduko liburua, eta aurkitzeko ongi etorri esan diegun bezala, Pako 'aspaldiko' batez agurtuko dugu. □

LEHENENGO EUSKALDUNBERRI-NOBELA

Literaturzale euskaldunon komunitate txikia osatzen dugunon ia erdia euskara ikasitakoa izango da, eta beste erdia noizbait behintzat euskarazko irakasle izana. Batetik nahiz bestetik euskara ikastearen gaia hain egunerokoa, eta euskaldunberriaren figura horren ugaria izanda, harritu egiten naiz nola ez den gaur artean horrelako nobelarik idatzi.

Saizarbitoria meritu edo madarikazioa ematen zuen garai batean, lehen euskal nobela modernoa, lehen elebiduna, lehen zientifikoa idaztea. Josean Sagastizabal, berriz, lehen euskal nobela erotikoa omen zen bati esker egin zen ospetsu orain dela hamar urte edo. *Jolasean* zuen izena lehen obra horrek,

eta geroztik, urte gutxiren buruan beste hiru liburuska atera zituen, beti ere neurri txikian. Irakurketa atsegin eta sinpatikoa zuten denek ere, eta pretentsio gehiegi ez izateak salbatzen zituen batzuetan erdipurdikeriatik. Orain, ordea, beste bat atera berri du, *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* deritzana, lehen euskaldunberri-nobela moduan bataia daitekeena, baina kalifikatiboren bat aukeratzekotan hauxe datorkit niri burura: jenniala!

Izan ere, niri umorea gustatu eta euskaraz ez dira gehiegi horrelako liburuak: Itxaro Bordaren *Basilika* gaizto hura, Montoiaren *Non dago Stalin?* ganberroa, Izagirreren *Metxa*, umoretsu baino askoz ere gehiago dena, Epalzaren *Ur uherrak* hala ere tristea... baina honekin adina barre, ez dut uste bizitzan beste inoiz egin dudarik, Sharpe-renen batekin akaso. Sagastizabalen hau Bilintxen hartu, bertan lehen lerroak irakurtzen hasi eta bosgarren orrian nengoela hala esan zidan Joseba dendariak: «Oso ona izan behar dik horrek». Barrez ari bainintzen. Gero trenean eta berdin, ni ahaleginak egiten barre ari eusteko, ingurukoak begira nituela eta. Eta etxera iritsitakoan lasai arraio bukatu nuen, algaraka, puska baterako umore ona ematen zidala. Zer kontatzen duen liburuak? Liburu hasierako esaldi batek dioen legez, «Hemeretzi urtez asfalto hutsean hazi eta baserri batera joan nintzen, neure burua *Josechu el vasco* bihurtu nahian».

Inoiz baserrira euskara ikastera joan diren guztiak hauxe izango dute bere guztizko liburua, ziur. Ez dakit zenbat jarri duen egileak berari benetan gertatutik, seguruenik sentipenetatik dexente eta pasadizoetatik ez horrenbeste, baina oso-oso trebea izan da horrelako egoera bati ahalik eta zuku gehiena ateratzen, gure topiko guztiak jorratzen eta hori dena kontaera arin batean egoki josten.

Hori ba: udako irakurketak aukeratzen ari bazara ez ahaztu *Kutsidazu bidea*, *Ixabel*, baina hartu beste batzuk ere, honek ez baitizu bi egun iraungo. Eta euskaltegiko ikasleei zer irakurrarazi asmatu ezinik baldin bazabiltza ez izan zalantzarik: hauxe duzu bila ari zinena.□